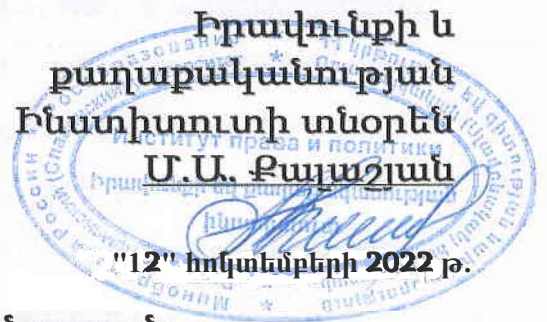

**ԲՄԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ)
ՀԱՄԱԼՄԱՐԱՆ**

Հաստատում եմ՝

**Ինստիտուտ՝ Իրավունքի և քաղաքականության
Ամբիոն՝ Քրեական իրավունքի և քրեական
դատավարության իրավունքի**

Հեղինակ՝ Այվազյան Հ. Գ.

ԴԱՍԸՆԹԱՅԻ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ Քրեագիտական հետքաբանության խնդիրները

Մագիստրոսական ծրագիր՝ 042802.03.7 Կրիմինալիստիկա

**Դասիչ մասնագիտություն՝ 042802.00.7 Իրավական
ուսումնասիրություններ**

ԵՐԵՎԱՆ

1. Ներածություն.

Տրաստլոգիան՝ հետքերի քրեագիտական ուսուցումը, քրեագիտական տեխնիկայի կենտրոնական բաժիններից մեկն է, որտեղ ուսումնասիրվում են հանցագործության կատարման մեխանիզմը արտացոլող հետքերի ծագման տեսական հիմքերն ու օրինաչափությունները, մշակվում են հետքերի հայտնաբերման, առգրավման և հետազոտման մեթոդների և միջոցների կիրառման առաջարկություններ՝ հանցավոր ոտնձգությունների բացահայտման, հետաքննության և կանխարգելման համար նշանակություն ունեցող հանգամանքները պարզելու նպատակով: Քրեագիտական տրաստլոգիայի արդիականությունը պայմանավորված է նաև քրեական գործերով ճշմարտության հաստատման գործում վերջիններիս դերով և դատաքննչական պրակտիկայում հոգեբանության, տրամաբանության, ինֆորմատիկայի, դատական, քննչական և փորձագիտական գործունեության, դատական փորձաքննության և գիտելիքների այլ ճյուղերի արդի նվաճումներն օգտագործելու անհրաժեշտությամբ, որոնք պահանջում են ոչ միայն ավանդական մոտեցում, այլև բոլոր գործողությունների համար մի շարք ելակետային հարցերի լուծում: Հետքերի ուսումնասիրությունը կարևոր քրեագիտական նշանակություն ունի, քանի որ հնարավորություն է տալիս որոշել հանցագործության գործիքակազմը և տեղեկություններ ստանալ այն կիրառած սուբյեկտի մասին: Հանցագործության դեմ հաջող պայքարի և պատժի անխուսափելիության սկզբունքի իրականացման պայմաններից մեկը ցանկացած հանցագործության կատարումից հետո մնացած տարբեր հետքերի արդյունավետ օգտագործումն է: Տրաստլոգիական հետազոտությունը առավել տարածված փորձագիտական ուղղություն է, քանի որ հետազոտվող օբյեկտների շրջանակն ընդգրկում է մարդու, նրա հագուստի առարկաների, գործիքների, մեխանիզմների, ամրոցների և կողպեքի սարքերի հետքերը, տրանսպորտային միջոցների հետքերը: Դիագնոստիկ և նույնականացման խնդիրների լուծման համար այդ հետքերի օգտագործումը թույլ է տալիս ձեռք բերել կարևոր ապացույցային և կողմնորոշիչ տեղեկատվություն:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրը.

Դասընթացի նպատակն է ուսանել ուսանողներին տրաստլոգիայի բնագավառում հատուկ գիտելիքներով և ձևավորել գիտա-մշակված մեթոդիկաների և տեխնիկական միջոցների կիրառման ունակություններն ու ունակությունները հետքերի և այդ հետքերը թողած նյութական օբյեկտների հետազոտման, ինչպես նաև հատուկ, քրեագիտական գրականության, նորմատիվ իրավական ակտերի օգտագործման ժամանակ:

Դասընթացի խնդիրներն են՝ տրաստլոգիայի հիմքերի ուսումնասիրությունը, հետքաբանական նույնականացման և ախտորոշման հիմքերի ուսումնասիրությունը, հետքաբանական հետազոտությունների արդի վիճակի խորացված ուսումնասիրությունը, հետքաբանական փորձաքննության գիտական հիմքերի և մեթոդների խորացված ուսումնասիրությունը, հետքագոյացման տեսական հիմքերի, հետքերի առաջացման օրինաչափությունների խորացված ուսումնասիրությունը, որոնք արտացոլում են հանցագործության մեխանիզմը; հետքերի հայտնաբերման, դրանց առգրավման և հետազոտման ժամանակակից մեթոդների և միջոցների խորացված ուսումնասիրություն՝ հանցագործությունների բացահայտման, հետաքննության և կանխարգելման համար էական նշանակություն ունեցող հանգամանքներ սահմանելու նպատակով, տրաստլոգիայում կիրառվող տերմինոլոգիայի (լեզվի) ուսումնասիրություն, դեպքի վայրի իրավիճակի հետազոտման հմտությունների մշակում՝ նյութապես ամրագրված տրաստլոգիական օբյեկտների հայտնաբերման, ամրագրման, առգրավման և դրանց նախնական ուսումնասիրության համար:

2.1. Կրթական վերջնարդյունքները

Դասընթացի հաջող ավարտին ուսանողները պետք է իմանան՝

- տրաստլոգիայի տեսական հիմունքները,
- տրաստլոգիայի մեթոդների և միջոցների համակարգը,
- հետազոտյացման օրինաչափությունները,
- տրաստլոգիական հետազոտությունների օբյեկտների համակարգը,

ԲՄԿ ՊՈՒՀ Ռուս-Հայկական (Սլավոնական) համալսարան

- հետքերի դասակարգումը,
- տրասլոգիական նույնականացման և ախտորոշման դրույթները,
- տրասլոգիական փորձաքննությունների և հետազոտությունների անցկացման մեթոդիկան;

կարողանան՝

- իրականացնել հետքերի հայտնաբերման և ֆիքսման միջոցներին և մեթոդներին հետազոտությունների կատարման մեթոդիկան;

ունակ լինեն՝

- հայտնաբերել և արձանագրել հետքերը դեպքի վայրում,
- սահմանել հետքերի ձևավորման մեխանիզմ, գնահատել դրա վրա տարբեր գործոնների ազդեցությունը,
- իրականացնել հետքաբանական փորձաքննություններ և հետազոտություններ՝ ուղղված հետքը թողնողի հայտնաբերմանը, զենքի, գործիքների, հագուստի, տրանսպորտային միջոցների նույնականացմանը և այլն:

2.2. Դասընթացի աշխատատարության բաշխումն ըստ ուսումնական աշխատանքի տեսակների (ակադեմիական ժամերով)

Ուսումնական աշխատանքների տեսակները	Ամբողջը, ակ. ժամ.	Բաշխում ըստ կիսամյակների					
		1 Կիս.	2 Կիս.	3 Կիս.	4 կիս.	5 Կիս.	6 Կիս.
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Ըստ կիսամյակի ընդհանուր դասընթացի ուսուցման ծանրաբեռնվածությունը	72		72				
1.1. Լսարանային պարապմունքներ:	36		36				
1.1.1. Դասախոսություններ	18		18				
1.1.2. Լաբորատոր աշխատանքներ	18		18				
1.2. Ինքնուրույն աշխատանք	36		36				
Ամփոփիչ ստուգում (քննություն, ստուգարք)	Քննություն		Քննություն				

2.3. Դասընթացի թեմատիկ պլան

Դասընթացի բաժինները և թեմաները	Ընդհանուր (ակ. ժամ)	Դասախոսություններ (ակ. ժամ)	Լաբոր. (ակ. ժամ)	Պարապմունքների այլ տեսակներ (ակ. ժամ)
Բաժին 1. Հետքաբանության և հետքաբանական փորձաքննության տեսական հիմունքները (Ընդհանուր մաս)				
Թեմա 1. Տրաստլոգիայի գիտական հիմունքներ եւ մեթոդներ	8	2	2	2
Թեմա 2. Տրաստլոգիական ախտորոշման հիմունքներ				2
Թեմա 3. Հետքաբանական նույնականացման հիմունքներ	8	2	2	4
Թեմա 4. Տրաստլոգիական փորձաքննության մեթոդիկայի ընդհանուր դրույթները	8	2	2	4
Բաժին 2. Հետաստլոգիական փորձաքննությունների առանձին տեսակների և ենթատեսակների կատարման մեթոդական հիմունքները (Հատուկ մաս)				
Թեմա 1. Մարդու ոտքերի եւ կոշիկի ոտնահետքերի հետքերի տրաստլոգիական հետազոտություն	8	2	2	4
Թեմա 2. Ատամների և եղունգների հետքերի փորձաքննության կրիմինալիստիկական նշանակությունը	8	2	2	4
Թեմա 3. Հագուստի հետքերի և վնասվածքների փորձաքննություն	8	2	2	4
Թեմա 4. Գործիքների, փականների փորձաքննություն	8	2	2	4
Թեմա 5. Տրանսպորտաին-տրաստլոգիական փորձաքննական հետազոտություններ	8	2	2	4
Թեմա 6. Ձեռքի հետքեր	8	2	2	4
Ընդամենը	72	18	18	36

3. Դասընթացի բաժինները և թեմաները

Բաժին 1. Հետքաբանության և հետքաբանական փորձաքննության տեսական հիմունքները (Ընդհանուր մաս)

Թեմա 1. Տրաստլոգիայի գիտական հիմունքներ և մեթոդներ

Տրաստլոգիան որպես քրեագիտության բաղկացուցիչ մաս (մասնավորապես, քրեագիտական տեխնիկայի): Քրեագիտական տրաստլոգիայի առարկան: Տրաստլոգիայի հիմնական հասկացություններ: Տրաստլոգիայի գիտական հիմունքներ: Տրաստլոգիայի կապը քրեագիտական տեխնիկայի այլ բաժինների, բնագիտական գիտելիքների և տեխնիկական գիտությունների հետ: Հետքերի ձևավորման մեխանիզմը: Հետքերի հայտնաբերման, հետազոտման և վերլուծության մեթոդները: Ախտորոշման և նույնականացման խնդիրները: Տրաստլոգիական փորձաքննությունը որպես հատուկ քրեագիտական գիտելիքների օգտագործման դատավարական ձև: Տրաստլոգիական հետազոտությունների տեսակները, նրանց խնդիրները: Հանցագործությունների բացահայտման, հետաքննության, կանխարգելման մեջ տրաստլոգիական հետազոտությունների դերը և դրանց արդյունավետության բարձրացման հիմնական խնդիրներն ու ուղղությունները: Հետքերի հիմնական խմբերը: Հետքերի հայտնաբերման և ֆիքսման մեթոդները:

Թեմա 2. Տրաստլոգիական ախտորոշման հիմունքներ

Ախտորոշիչ տրաստլոգիական փորձաքննության քրեագիտական էությունը և նշանակությունը: Ախտորոշիչ տրաստլոգիական փորձաքննությամբ լուծվող հարցերը: Ախտորոշիչ տրաստլոգիական փորձաքննության տեսակները: Մոդելավորման դերն ու նշանակությունը հետքաբանական ախտորոշիչ փորձաքննության ընթացքում:

Թեմա 3. Հետքաբանական նույնականացման հիմունքներ

Հետքաբանական նույնականացման հասկացությունը, տեսակները և օբյեկտները: Նույնականացման հատկանիշների դասակարգումը: Պատճառահետեւանքային կապերի վերլուծություն:

Թեմա 4. Տրաստլոգիական փորձաքննության մեթոդիկայի ընդհանուր դրույթները

Փորձագետի իրավունքներն ու պարտականությունները: Փորձաքննության նյութերի ստացման կարգը: Լրացուցիչ նյութերի և նմուշների ստացում: Փորձագիտական ուսումնասիրության փուլերը: Նախնական ուսումնասիրությունը և նրա խնդիրները: Վերլուծական փուլը, նրա փուլերը: Առանձին ուսումնասիրության նպատակներն ու խնդիրները: Փորձագիտական փորձ, դրա իրականացման նպատակները: Համեմատական հետազոտության խնդիրներն ու մեթոդները: Նույնականության մասին փորձագետի եզրակացությունների ձևավորում (նույնականության բացակայության մասին):

Բաժին 2. Հետաստլոգիական փորձաքննությունների առանձին տեսակների և ենթատեսակների կատարման մեթոդական հիմունքները (Հատուկ մաս)

Թեմա 1. Մարդու ոտքերի և կոշիկի ոտնահետքերի տրաստլոգիական հետազոտություն

Մարդու ոտքերի և կոշիկի ոտնահետքերի քրեագիտական նշանակությունը: Մարդու ոտքերի և կոշիկի ոտնահետքերի ձևավորման մեխանիզմը, գուլպաներում ոտքերի հետքերը (գուլպաները), կոշիկի վրա մարդու ոտքերի հետքերը: Հետքերի դասակարգումը: Դեպքի վայրում մարդու ոտքերի և կոշիկի հետքեր հայտնաբերելու տակտիկական հնարքները, տեխնիկա-քրեագիտական մեթոդները: Կոշիկի տեսողական և անտեսանելի հետքերը հայտնաբերելու ժամանակակից գիտատեխնիկական միջոցները: Ոտնահետքերի և կոշիկի հետքերի ֆիքսացիա: Ձյան, չամրացված մակերեսների վրա կոշիկի ծավալային հետքերը ամրագրելու մեթոդներ: Դեպքի վայրում ոտքերի և կոշիկի հետքերի նախնական հետազոտման խնդիրները: Ոտքի և կոշիկի հետքերով հանցագործության հանգամանքների պարզումը: Ոտքերի և կոշիկի հետքերով անձնական տեղեկություններ ստանալու հնարավորություն: Հարցեր, որոնք լուծվում են մարդու ոտքերի և կոշիկի հետքերի փորձաքննությամբ:

Թեմա 2. Ատամների և եղունգների հետքերի փորձաքննության կրիմինալիստիկական նշանակությունը.

Մարդու ատամնաշարը որպես որպես հետքերի ձևավորման օբյեկտ: Մարդու ատամնաշարի կառուցվածքը: Ատամի, ատամնաշարի նույնականացման հատկանիշների դասակարգումը: Ատամների հետքերի ձևավորման մեխանիզմը և դրանց դասակարգումը: Նյութերի պատրաստում՝ ատամների հետքերի փորձաքննության համար: Համեմատական հետազոտության համար նմուշների ստացում: Ատամների հետքերի փորձաքննությամբ լուծվող հարցերը: Ատամների հետքերով մարդու նույնականացման մեթոդիկան: Ատամների հետքերով ախտորոշիչ փորձագիտական խնդիրների լուծում: Մարդու ատամների հետքերի հայտնաբերման, ֆիքսման և առգրավման առանձնահատկությունները: Մարդու ատամների հետքերի նախնական հետազոտության փուլի բովանդակությունը:

Մարդու եղունգների հետքերի փորձագիտական հետազոտության մեթոդիկայի առանձնահատկությունները: Հարցեր, որոնք լուծվում են մարդու մաշկի փորձաքննությամբ, որոնք չունեն պապիլլար գծեր (ականջներ, շրթունքներ և այլն): Համեմատական հետազոտության համար նմուշների ստացման առանձնահատկությունները: Պապիլյարային գծեր չունեցող մաշկի հետքերով մարդու նույնականացման մեթոդիկայի առանձնահատկությունները:

Թեմա 3. Հագուստի հետքերի և վնասվածքների փորձաքննություն

Հագուստը որպես հետքեր ձևավորող օբյեկտ, հանցագործության բացահայտման և հետաքննության համար դրա հետքերի նշանակությունը: Հարցեր, որոնք լուծվում են հագուստի հետքերի փորձաքննությամբ: Հագուստի հետքերի ձևավորման մեխանիզմը և դասակարգումը: Հագուստի և ձեռնոցների հետքերի տրաստլոգիական փորձաքննության մեթոդիկա: Փորձագետի եզրակացությունների ձևավորում:

Հագուստի մեխանիկական վնասվածքների տրաստլոգիական փորձաքննության քրեագիտական նշանակությունը և խնդիրները: Հագուստի մեխանիկական

վնասվածքների դասակարգումը և դրանց ձևավորման մեխանիզմի առանձնահատկությունները: Վնասվածքների տրաստլոգիական հետազոտության մեթոդիկա. Հագուստի մեխանիկական վնասվածքների համալիր հետազոտություններ:

Թեմա 4. Գործիքների, փականների փորձաքննություն

Հանցագործության գործիքի և փականի կոտրելու կրիմինալիստիկական հասկացությունը: Հանցագործությունների բացահայտման և հետաքննության գործիքների հետքերի նշանակությունը: Տարբեր խոչընդոնտեր կոտրելու եղանակները: Փականները կոտրելու գործիքների դասակարգումը: Դեպքի վայրում փականներ կոտրելու գործիքների հետքերի նախնական հետազոտություն:

Թեմա 5. Տրանսպորտային-տրաստլոգիական փորձաքննական հետազոտություններ

Տրանսպորտային միջոցների հետքերի փորձաքննության խնդիրները: ՃՏՊ-ի քննության ժամանակ համալիր (տրաստլոգիական, ավտոտեխնիկական և դատաբժշկական) փորձաքննության առանձնահատկությունները, նշանակումն ու անցկացումը: Գործոններ, որոնք ազդում են անվադողերի հատկանիշների ցուցադրման որակի վրա: Անվադողերի հետքերով տրանսպորտային միջոցների նույնականացման մեթոդիկա: Փորձագիտական փորձի նախապատրաստման և անցկացման առանձնահատկությունները: Անվադողերի նույնականացումը՝ տուժողների հագուստի հետքերով: Տրանսպորտային տրաստլոգիայում ախտորոշիչ փորձագիտական հետազոտությունների մեթոդիկան: Նյութերի պատրաստում փորձաքննության համար:

Թեմա 6. Ձեռքի հետքեր

Ձեռքի հետքերի տեսակները: Ձեռքի հետքերի դասակարգումը: Ձեռքերի հետքերի հայտնաբերումը: Ձեռքի հետքերի ձևավորման մեխանիզմը: Ձեռքերի հետքերի քրեագիտական նշանակությունը: Պապիրլար նախշերի կառուցվածքը: Ձեռքերի հետքերը վերցնելը:

Վերջնական սուգարքի հարցեր

1. Հետքաբանության հասկացությունը, առարկան և օբյեկտները:
2. Հետքաբանության խնդիրները և համակարգը:
3. Հետքի հասկացությունը կրիմինալիստիկայում և տրաստլոգիայում:
4. Հետքերի դասակարգումը տրաստլոգիայում:
5. Տրաստլոգիայի մեթոդների համակարգը:
6. Տրաստլոգիական նույնականացման կրիմինալիստիկական էությունը:
7. Նույնականացման օբյեկտների տեսակները:
8. Տրաստլոգիական ախտորոշման էությունը և նշանակությունը:
9. Նույնականացման հետքանաբանական փորձաքննության փորձագիտական ուսումնասիրության փուլերը:
10. Ախտորոշիչ հետքաբանական փորձաքննության փորձագիտական հետազոտության փուլերը:
11. Ոտքերի հետքերի հետքաբանական փորձաքննության առարկան և օբյեկտները:
12. Կոշիկի մակերեսային հետքերով փորձագիտական հետազոտության մեթոդիկա:
13. Կոշիկի ծավալային հետքերի փորձագիտական հետազոտության մեթոդիկա:
14. Մարդու ատամնաշարի կառուցվածքը: Ատամների հետքերի տեսակները:
15. Ատամների հետքերի ֆիքսում և առգրավում:
16. Ատամների հետքերի փորձաքննության մեթոդիկա:
17. Ատամների հետքերով ախտորոշիչ բնույթի խնդիրների լուծում:
18. Հագուստի հետքերի հետազոտման մեթոդիկա:
19. Ձեռքերի հետքերի հետազոտման մեթոդիկա:
20. Հագուստի վրա հետքեր և վնասվածքներ:
21. Հագուստի վրա վնասվածքների առաջացման մեխանիզմի պարզում:
22. Հանցագործության գործիքների և փականներ կոտրելու հետքերի դասակարգումը:
23. Կողպեքներ կոտրելու եղանակները:
24. Կողպեքների դասակարգումը:

- 25. Ձեռքի հետքերի տեսակները:
- 26. Ձեռքերի հետքերի հայտնաբերումը:
- 27. Ձեռքի հետքերի ձեւավորման մեխանիզմը:
- 28. Ձեռքերի հետքերի քրեագիտական նշանակությունը:
- 29. Պապիլըար նախշերի առուցվածքը:
- 30. Ձեռքերի հետքերը վերցնելը:

4. Գրականության ցանկ

- 1. ՀՀ օրենքը «Ձեռքի մասին», ընդունված է Ազգային ժողովի կողմից 3 հուլիսի 1998 թ.
- 2. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք, ընդունվել է Ազգային ժողովի կողմից 1 հուլիսի 1998 թ.
- 3. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք, ընդունվել է Ազգային ժողովի կողմից 30.06.2021 թ.
- 4. Մելքոնյան Դ. Ապացույցների թույլատրելիության պայմանների ընդհանուր բնութագիրը | Իրավագիտության հարցեր, թիվ 4, 2005, էջեր 47-55.
- 5. Ենգիբարյան Վ. Գ. Առանձին քննչական գործողությունների կատարման տակտիկա: Կրիմինալիստիկական տակտիկա | Գիտագործնական ձեռնարկ Երևան, Թասկ ՍՊԸ, 2018, 732 էջ
- 6. Ենգիբարյան Վ. Գ. Հանցագործությունների քննության մեթոդիկա: Կրիմինալիստիկական մեթոդիկա: | Դասագիրք բուհերի իրավաբանական ֆակուլտետների ուսանողների համար՝ երաշխավորված ՀՀ ԿԳՆ կողմից, Երևան, Թասկ, 2017, 608 էջ
- 7. Ենգիբարյան Վ. Գ. Հանցագործությունների քննության կազմակերպման քրեադատավարական և կրիմինալիստիկական հիմքերը | Մենագրություն, Երևան, Անտարես, 2016, 256 էջ
- 8. Չախոյան Ա. Մասնագետի հատուկ գիտելիքների և դրանց կիրառման քրեադատավարական և կրիմինալիստիկական հիմնախնդիրները | ԵՊՀ հրատ., Երևան, 200 էջ:

9. Վ. Գ. Ենգիբարյան Առանձին տեսակի հանցագործությունների քննության մեթոդիկա (Կրիմինալիստիկական մեթոդիկա) | Ձեռնարկ, Երևան, ԵՊՀ հրատարակչություն, 2009, 416 էջ
10. «Ժամանակակից գիտական տեխնոլոգիաների և մեթոդների կիրառումը փորձաքննության ոլորտում» Միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Երևան-Ծաղկաձոր, 16-17 հունիսի 2015թ./ ՀՀ ԳԱԱ Փորձաքննությունների ազգային բյուրո, խմբ. Խորհուրդ՝ Ա.Ջավադյան և ուրիշ.- Երևան-Ծաղկաձոր, 2015, 245 էջ:
11. «Դատափորձագիտական գործունեության արդի հարցերը, դատական փորձագիտության եվ քրեագիտության ժամանակակից խնդիրները, զարգացման միտումներն ու հեռանկարները» միջազգային գիտագործնական գիտաժողովի նյութերի (թեզիսների) ժողովածու նվիրված հայաստանի հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի «փորձաքննությունների ազգային բյուրո» պոսկ-ի հիմնադրման 15-ամյակին 2019թ. սեպտեմբերի 25-27, Երևան
12. Киселевич И. В. Транспортно-трасологическая экспертиза / И. В. Киселевич, Т. В. Демидова, М. В. Беляев. — Москва : Издательство Юрайт, 2021. — 123 с. — (Профессиональная практика).
13. Жукова Н. А. Дактилоскопия и дактилоскопическое исследование следов рук : учебное пособие для вузов / Н. А. Жукова, И. Н. Кислицина. — 2-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2021. — 118 с.
14. Пономарев В. В. Дактилоскопия и дактилоскопическая экспертиза: микропапиллярскопия : учебное пособие для вузов / В. В. Пономарев. — Москва : Издательство Юрайт, 2021. — 137 с.
15. Трасология и трасологическая экспертиза. Теоретические основы: учебное пособие для вузов / Н. А. Жукова, И. Н. Кислицина. — 2-е изд., испр. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2020. — 160 с. — (Высшее образование)
16. Криминалистика в 5 т. Том 3. Криминалистическая техника : учебник для вузов / И. В. Александров [и др.] ; под общей редакцией И. В. Александрова ; ответственный редактор Н. Н. Егоров. — Москва : Издательство Юрайт, 2020. — 216 с.
17. Галишев М.А. Методы и средства судебно-экспертных исследований: учебное пособие. – СПбУ, 2012 <http://10.46.0.45/?178&type=searchResult&fq>

18. Майлис Н.П. Трасология и трасологическая экспертиза: курс лекций. – М.: РГУП, 2017. – 236 с.
19. Теория судебной экспертизы: учебник / Е.Р. Россинская, Е.И. Галяшина, А.М. Зинин; под ред. Е.Р. Россинской. - М.: Норма: НИЦ ИНФРА-М, 2014. - 384 с. Режим доступа: <http://znanium.com/catalog/product/472883>
20. Майлис, Н.П. Дактилоскопия и дактилоскопическая экспертиза: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Судебная экспертиза» / Н.П. Майлис, К.В. Ярмак, В.В. Бушуев. — Москва: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2017. - 264 с. <http://znanium.com/catalog/product/1025573>
21. Анищенко И.А., Ефременко Н.В. Дактилоскопия и дактилоскопическая экспертиза. Монография. Изд-во «Юрлитинформ», 2013. 200с .